

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Ontwikkeling conceptkerndoelen voor de leergebieden mens en maatschappij, mens en natuur, kunst en cultuur, bewegen en sport en moderne vreemde talen¹ voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs

Opdracht aan SLO

Juni 2023

¹ Voor po: Engels, voor onderbouw vo: ook andere moderne vreemde talen

Inhoudsopgave

1.	Doelstelling	3
2.	Uitgangspunten	3
3.	Opbrengsten	4
4.	Kwaliteitscriteria voor de conceptkerndoelen	5
5.	Proces en governance	7
Bijlage I. Rationale van het funderend onderwijs		10
Bijlage II. Overzicht moties		11

1. Doelstelling

OCW geeft SLO de opdracht om de kerndoelen te actualiseren voor mens en maatschappij, mens en natuur, kunst en cultuur, bewegen en sport, moderne vreemde talen² voor het primair onderwijs (po) en de onderbouw van het voortgezet onderwijs (vo), inclusief de kerndoelen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs ((v)so). Deze opdracht beschrijft de uitgangspunten voor de actualisatie, de opbrengsten daarvan, de kwaliteitscriteria waaraan die opbrengsten moeten voldoen en het proces waarin ze tot stand komen. Op basis van deze opdracht ontwikkelt SLO werkinstructies voor de teams die aan de slag gaan met deze leergebieden.

2. Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten gelden voor het actualiseren van de kerndoelen:

- De conceptkerndoelen gaan bestaan uit één set kerndoelen voor po en één set kerndoelen voor onderbouw vo. Er wordt gewerkt vanuit eenzelfde definitie van het begrip 'kerndoelen', namelijk doelstellingen die beschrijven waar leerlingen mee in aanraking moeten komen (aanbod), welke inspanning er van hen verwacht wordt met het oog op ervaringen en wat ze uiteindelijk moeten beheersen (zie paragraaf 4).
- De conceptkerndoelen worden gelijktijdig uitgewerkt voor het po en de onderbouw vo om een doorlopende leerlijn tot stand te brengen.
- De conceptkerndoelen gelden voor alle leerlingen met uitzondering van zeer moeilijk lerende en (ernstig) meervoudig beperkte leerlingen. Voor zeer moeilijk lerende/ernstig meervoudig beperkte leerlingen zijn zogenaamde functionele kerndoelen nodig, die afzonderlijk worden ontwikkeld. Daarnaast worden leervoorwaardelijke kerndoelen opgesteld voor het (v)so. Hoe dit proces eruit ziet wordt beschreven in deel 5, proces en governance.
- Kerndoelen worden ontwikkeld op basis van een gemeenschappelijke architectuur wat moet leiden tot een consistente opbouw (ordering en presentatie van inhoud in curricula) en uitwerking van conceptkerndoelen voor de verschillende sectoren en leergebieden. Voor de kerndoelen betekent dit: het realiseren van afstemming tussen conceptkerndoelen van verschillende leergebieden, afstemming tussen po en onderbouw vo en afstemming met bovenbouw vo. SLO voert regie om te komen tot een gemeenschappelijke architectuur.
- De conceptkerndoelen doen recht aan de vrijheid van inrichting en de pedagogisch-didactische vrijheid van de school, conform artikel 23, lid 2, van de grondwet.
- De conceptkerndoelen worden uitgewerkt in lijn met de rationale (zie bijlage I), de drie doeldomeinen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming krijgen daarbij een herkenbare weerspiegeling in de *totale* set van conceptkerndoelen. Hiermee draagt de rationale bij aan een breed, inclusief en gevarieerd curriculum in het po en onderbouw vo.
- In principe is de huidige wet- en regelgeving leidend, indien er sprake is van inhoudelijke zwaarwegende redenen om hiervan af te wijken dan zal SLO hierover contact opnemen met OCW om te kijken wat mogelijk is om hiervan af te wijken.

De conceptkerndoelen voor de in deze werkopdracht beschreven leergebieden worden uitgewerkt op basis van in elk geval:

- a) de huidige kerndoelen po en onderbouw vo en het referentiekader taal en rekenen;
- b) de conceptkerndoelen van de al in ontwikkeling zijnde leergebieden Nederlands, rekenen en wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid.
- c) voor zo ver bruikbaar de opbrengsten van Curriculum.nu, rekening houdend met de

² Voor po: Engels, voor onderbouw vo: ook andere moderne vreemde talen

- aanbevelingen van de wetenschappelijke curriculumcommissie en moties en toezeggingen die betrekking hebben op deze ontwikkelfase (moties zie bijlage II);
- d) de probleemanalyses van de leergebieden mens en maatschappij, mens en natuur, kunst en cultuur, bewegen en sport, moderne vreemde talen, opgesteld door SLO en afgestemd met betrokkenen;
 - e) verkenningen en evaluaties ten behoeve van de vijf leergebieden: opbrengsten van de tussenfase mens en maatschappij waaronder het referentiekader Ruimte en Tijd, de aanbevelingen van het adviesrapport 'Deel en Verbind', het advies vakkenstructuur kunstvakken, het advies over het aantal sets kerndoelen voor moderne vreemde talen, waaronder de verankering van het ERK;
 - f) de (tussenproducten voor de) conceptexamenprogramma's voor in elk geval maatschappijleer, natuurwetenschappelijke vakken en moderne vreemde talen;
 - g) Bepaalde maatschappelijke thema's of vakinhouden kunnen in meerdere leergebieden een logische landplek hebben. Denk hierbij bijvoorbeeld aan erfgoededucatie (K&C en M&M), of elementen van aardrijkskunde (M&M en M&N). Die afweging is aan de teams.

3. Opbrengsten

Dit traject dient te leiden tot volledige en geactualiseerde kerndoelen voor alle leergebieden, die wettelijk worden vastgesteld na het beproeven ervan in de praktijk en na politieke goedkeuring.³ In dit proces komen voor de leergebieden mens en maatschappij, mens en natuur, moderne vreemde talen, kunst en cultuur en bewegen en sport de volgende producten tot stand:

- Tussenproduct 1: Karakteristiek en raamwerk van conceptkerndoelen per leergebied
- Tussenproduct 2: Gezamenlijk raamwerk van conceptkerndoelen van de Leergebieden voor po en onderbouw vo, met overzicht van alle inhouden.
- Tussenproduct 3: Uitwerking selectie(s) conceptkerndoelen per leergebied
- Tussenproduct 4: Uitwerking volledige set conceptkerndoelen per leergebied
- Eindproduct: Conceptkerndoelen voor de leergebieden + toelichtingsdocument

Karakteristiek en raamwerk van conceptkerndoelen (tussenproduct 1)

De karakteristiek beschrijft op een toegankelijke wijze wat het leergebied kenmerkt in po en onderbouw vo. Het laat zien hoe de rationale met de drie doeldomeinen (bijlage I) en de beschrijving met onderscheidende kenmerken van de po- en vo-sector zich vertalen naar het leergebied. De karakteristiek is richtinggevend voor inhoudelijke keuzes in het raamwerk. De karakteristiek en het raamwerk zijn voorzien van een heldere en bondige toelichting en verantwoording van keuzes. Het raamwerk geeft per leergebied aan voor welke inhouden uit het leergebied conceptkerndoelen ontwikkeld gaan worden. De raamwerken per leergebied vormen de input voor tussenproduct 2.

Gezamenlijk raamwerk van conceptkerndoelen (tussenproduct 2)

Het gezamenlijk raamwerk geeft een schetsmatige indeling van alle inhouden van mens en maatschappij, mens en natuur, moderne vreemde talen, kunst en cultuur en bewegen en sport in po en onderbouw vo en sluit aan bij het raamwerk dat voor Nederlands, rekenen en wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid wordt gemaakt. Het raamwerk heeft als doel de samenhang inzichtelijk te maken en de consistentie in ordening en structuur van de kerndoelen te tonen.

³ De karakteristiek en de set kerndoelen bestaande uit doelzinnen met uitwerkingen worden formeel vastgesteld.

Uitwerking selectie conceptkerndoelen (tussenproduct 3)

Tussenproduct 3 geeft een uitwerking per leergebied van één of meer selecties van conceptkerndoelen voor po en onderbouw vo. Deze fasering wordt gehanteerd om een beperkt aantal kerndoelen zo goed mogelijk door te ontwikkelen, om zodoende te komen tot consensus – ook tussen leergebieden – over een consistente wijze van doelformuleringen die daarna bij de overige uitwerkingen kan worden toegepast. Hierin wordt ook meegenomen in hoeverre kennis, vaardigheden, en houdingen gedifferentieerd moeten worden voor het havo en het vwo.

Uitwerking hele set conceptkerndoelen (tussenproduct 4)

Tussenproduct 4 geeft een uitwerking van alle inhouden in een eenduidige en consistent opgebouwde set kerndoelen, onderverdeeld per leergebied, geordend in het raamwerk.

Conceptkerndoelen + toelichtingsdocument (eindproduct)

Het eindproduct bevat de karakteristieken van de leergebieden, en de complete, geordende set uitgewerkte conceptkerndoelen po en onderbouw vo bestaande uit doelzin, aangevuld met uitwerkingen en eventuele toelichting.

Het toelichtingsdocument bevat een gestructureerde verantwoording op hoofdlijnen waarin toelichting en rekenschap wordt gegeven van de belangrijkste keuzes die gemaakt zijn.

4. Kwaliteitscriteria voor de conceptkerndoelen

1. **Ontwerpruimte:** de totale set conceptkerndoelen wordt ontworpen voor 70 procent van de onderwijstijd.⁴ De conceptkerndoelen per leergebied worden ontworpen binnen de vooraf vastgestelde normatieve omvang van het betreffende leergebied in het po en onderbouw vo.⁵ Dit wordt zichtbaar in het aantal en/of uitwerking van de conceptkerndoelen. De teams houden er rekening mee dat een deel van de ontwerpruimte bestemd is voor de basisvaardigheden taal en rekenen.
2. **Doeldomeinen:** de drie doeldomeinen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming hebben een herkenbare weerspiegeling in de totale set van conceptkerndoelen.
3. **Kansengelijkheid:** de conceptkerndoelen dragen bij aan het bevorderen van kansengelijkheid in het curriculum:
 - i. De conceptkerndoelen doen recht aan de diversiteit in de samenleving (diversificatie) door de keuze van inhouden, perspectieven bij die inhouden en de formulering/gebruik van begrippen in kerndoelen. Bij de nadere uitwerking van de conceptkerndoelen worden waar relevant voorstellen opgenomen over hoe racisme, discriminatie, antisemitisme, koloniaal verleden en migratiegeschiedenis worden verankerd in het curriculum, zoals per motie gevraagd.⁶
 - ii. Geletterdheid krijgt in de conceptkerndoelen van de andere leergebieden een expliciete plek, waarbij talige kennis, vaardigheden zoveel mogelijk met inhouden van het leergebied worden verbonden.
 - iii. Reken- en wiskundige kennis en vaardigheden krijgen in de daarvoor relevante leergebieden een expliciete plek, waarbij reken- en wiskundige kennis en vaardigheden zoveel mogelijk met inhouden van het leergebied worden verbonden.

⁴ Een uitzondering geldt voor Fries in Friestalige gemeenten en andere moderne vreemde talen (zonder Engels): de ontwerpruimte hiervoor wordt toegevoegd aan de genoemde 70%.

⁵ Voor de verdeling van de ontwerptijd per leergebied in po en onderbouw vo, zie publicatie Verdeling van ontwerptijd voor ontwikkeling van kerndoelen in po en onderbouw vo. De normatieve omvang krijgt geen wettelijke status en is niet voorschrijvend voor de onderwijstijd in de praktijk.

⁶ Kamerstukken 2019/20, 31 293, nr. 540.

- iv. Loopbaanleren/LOB-vaardigheden krijgen in de leergebieden een passende plek.

Nb. De kwaliteitscriteria voor kansengelijkheid zijn gebaseerd op het SLO-rapport Beoordelingskader Kansengelijkheid (SLO, 2020) en het advies Kaders voor kansen (Wetenschappelijke curriculumcommissie, 2021).

4. Doorlopende leerlijn: de conceptkerndoelen functioneren in een stelsel waarin sprake is van een ononderbroken overgang tussen po en onderbouw vo.

- i. De conceptkerndoelen po en onderbouw vo zijn zo geformuleerd dat een ononderbroken overgang tussen po en onderbouw vo wordt gefaciliteerd. Bij de latere uitwerking van kerndoelen in leerlijnen is het van belang dat dit ook aansluit bij voorschoolse educatie.
 - a) De uitwerking van de conceptkerndoelen van elk leergebied draagt bij aan een logische en beredeneerde opbouw van po naar onderbouw vo.
 - b) Er wordt daarbij kritisch afgewogen in hoeverre inhouden in beide sectoren passend en nodig zijn voor de doelgroep. Daarbij rekening houdend dat MVT in het po een andere status heeft dan in de onderbouw vo.
- ii. De conceptkerndoelen onderbouw vo worden geformuleerd voor einde leerjaar 2 (vmbo/havo/vwo). Waar nodig voor een passende leerroute naar bovenbouw vo, worden aanvullende kerndoelen geformuleerd voor leerjaar 3 (havo/vwo).
- iii. De conceptkerndoelen sluiten aan bij de relevante (concept)examenprogramma's bovenbouw vo voor zover die tijdig beschikbaar zijn.

5. Samenhang: de conceptkerndoelen bieden de basis voor een samenhangend curriculum:

- i. De conceptkerndoelen worden voor po en onderbouw vo zoveel mogelijk op een consistente wijze opgebouwd en uitgewerkt: beide sets conceptkerndoelen hebben een vaste opbouw waarin dezelfde leergebieden worden onderscheiden.
- ii. Wanneer inhouden in meerdere leergebieden voorkomen, wordt gezorgd voor een consistente uitwerking en formulering. Daarbij wordt:
 - a) bepaald voor welk(e) leergebied(en) deze inhoud daadwerkelijk tot de kern behoort (geen ongewenste overlap);
 - b) duidelijk gemaakt wat het leergebiedspecifieke perspectief is van waaruit het leergebied bijdraagt aan de kennis, vaardigheden en houdingen;
 - c) Hierbij is het streven om vakinhouden zo veel mogelijk -in goed overleg- een landingsplek bij één leergebied te geven. Daarbij wordt uiteindelijk de set aan kerndoelen gezien als een totaalopdracht aan de school, zodat verkokering in leergebieden niet wordt ervaren.
- iii. Vaardigheden worden leergebiedspecifiek uitgewerkt. Dit gebeurt op consistente wijze in alle leergebieden waarbij relevante vaardigheden verbonden worden aan de inhouden van het leergebied.

6. Doelformuleringen:

- i. De conceptkerndoelen zijn geformuleerd als aanbodsdoelen, of beheersingsdoelen/ ervaringsdoelen, of een combinatie van beheersings- en ervaringsdoelen (hybride).
 - a) Aanbodsdoelen: beschrijven het beoogde curriculum waar een school in haar onderwijsaanbod voor heeft te zorgen. Ze expliciteren waar iedere leerling recht op heeft dus het 'wat' waar iedere leerling mee in aanraking dient te komen. *(De school brengt leerlingen in aanraking met ...)*
 - b) Beheersings- en ervaringsdoelen: beschrijven waar het onderwijs op gericht is en wat er bereikt wil worden als het gaat om kennis, vaardigheden en houdingen.
 - Beheersingsdoelen beschrijven het realiseren van leeropbrengsten, dat zijn de minimale streefwaarden als het gaat om kennis en vaardigheden.

- Ervaringsdoelen beschrijven welke inspanning van leerlingen wordt verwacht met het oog op ervaringen en/of expressieve reacties.
- ii. De conceptkerndoelen zijn concreet geformuleerd: de mate van concreetheid zit tussen de huidige, globaal geformuleerde kerndoelen en de uitwerking van het huidige referentiekader taal en rekenen in.
- iii. De conceptkerndoelen die formeel vastgesteld worden, hebben een consistente opbouw bestaande uit een doelformulering en een uitwerking. Daarnaast kunnen toelichtingen worden geformuleerd, deze maken geen onderdeel uit van de formele conceptkerndoelen maar zijn ondersteunend aan verdere implementatie.
- iv. Het geheel aan sets kerndoelen is consistent en toegankelijk geformuleerd in een voor leraren in de betreffende sector begrijpelijke taal. De doelformulering bestaat uit maximaal twee zinnen en bevat in elk geval de componenten doelgroep: indien aanbod 'de school'; indien ervaring/beheersing 'de leerling' (enkelvoud); zo veel mogelijk waarneembaar gedrag, en eventueel omstandigheden/context: in handelingswerkwoord(en) wat de leerling aangeboden krijgt, ervaart of beheerst; en object van leren: inhoud, met concepten, kennis en/of houdingen. Om de doelformulering voldoende te specificeren, kan een uitwerking worden toegevoegd. Deze wordt aangeduid met: 'Het gaat hierbij om'.
- v. De conceptkerndoelen bevatten handelingswerkwoorden die zoveel mogelijk waarneembaar gedrag beschrijven en consistent zijn tussen leergebieden.

5. Proces en governance

Wat betreft het proces en governance, wordt achtereenvolgens ingegaan op de opdrachtnemer, de samenstelling van de ontwikkelteams voor deze leergebieden, de consultatie en brede betrokkenheid, de aanpak voor het (v)so en Caribisch Nederland, de planning en het vervolg.

Opdrachtnemer

De opdracht van OCW tot het bijstellen van de huidige kerndoelen voor po en onderbouw vo wordt uitgevoerd door SLO. Het bestuur van SLO is eindverantwoordelijk voor de op te leveren conceptkerndoelen. SLO heeft daarvoor binnen haar organisatie een programmteam ingericht dat zorgdraagt voor sturing (inhoudelijk en procesmatig) op de totstandkoming van de conceptkerndoelen en het bewaken van de kwaliteit, toegankelijkheid en de samenhang van de totale set. Het is belangrijk dat het traject oog houdt voor de samenhang tussen kerndoelen om daarmee de overladenheid van het huidige curriculum terug te dringen. SLO informeert op vaste momenten OCW over het proces, de voortgang daarvan en hoe de kwaliteitscriteria functioneren na oplevering van (tussen)producten.

Samenstelling teams

De conceptkerndoelen worden opgesteld in nauwe samenwerking tussen leraren, onderzoekers, lerarenopleiders en curriculumexperts.⁷ Hiervoor worden in samenwerking met onder andere vakverenigingen teams ingericht voor elk van de leergebieden. SLO is als opdrachtnemer verantwoordelijk voor de inrichting en vormgeving van de teams binnen de vastgestelde kaders.

Consultatie en brede betrokkenheid

Het is van belang om naast de perspectieven van leraren, lerarenopleiders/vakdidactici en

⁷ Kamerstukken 2019/20, 31 293, nr. 523.

curriculumexperts in de teams ook andere perspectieven te betrekken bij het realiseren van bruikbare kerndoelen voor het onderwijs. Daarvoor wordt er voor elk leergebied een advieskring samengesteld. De advieskring heeft een tweeledig doel:

- Inbrengen van expertise waar het kernteam niet direct in voorziet, maar die op weg naar het realiseren van conceptkerndoelen wel nodig is;
- Reflecteren op de tussenresultaten en -producten, en actief meedenken.

Het gaat hierbij onder andere om vakverenigingen, en voor het leergebied relevante onderwijs- en/of maatschappelijke organisaties die een achterban vertegenwoordigen. Van de feedback van de advieskring en de eventuele verwerking daarvan in de conceptkerndoelen wordt verslag gelegd. Naast de advieskring worden meerdere voor het leergebied relevante wetenschappers geconsulteerd.

Leraren, lerarenopleiders, onderzoekers en vertegenwoordigers van (onderwijs)organisaties zullen (al dan niet via verenigingen) worden betrokken om hen te informeren en de gelegenheid te bieden om in gesprek te gaan met het SLO over tussenproducten. Ook wordt rondom het bijstellingstraject een (pro)actief communicatiebeleid gevoerd, zodat belangstellenden goed worden geïnformeerd. De leden van de teams zullen daarbij een actieve rol spelen in het communiceren over (tussen)producten richting hun achterban.

Aanpak kerndoelen (voortgezet) speciaal onderwijs

Voor de reguliere en moeilijk lerende doelgroep van het so en de vso met het uitstroomprofiel vervolgonderwijs worden de reguliere (tussen)producten getoetst op relevantie, bruikbaarheid en toepasbaarheid in het (v)so. Het uitgangspunt hierbij is een inclusieve set kerndoelen die ook bruikbaar is voor het (v)so. Waar nodig worden aanbevelingen voor het (v)so gedaan. Ten aanzien van de zeer moeilijk lerend/ernstig meervoudig beperkte doelgroep in het so en de uitstroomprofielen arbeidsmarkt en dagbesteding van het vso worden in samenwerking met (v)so-experts functionele kerndoelen ontwikkeld gericht op de specifieke onderwijsbehoefte van deze doelgroepen. Hiervoor wordt een specifieke expertgroep ingericht.

Aanvullend op de conceptkerndoelen worden voor het gehele (v)so leervoorwaardelijke kerndoelen opgesteld. In deze aanpak wordt gewerkt met curriculumexperts, doelgroepexperts en een klankbordgroep vanuit de verschillende clusters uit het (voortgezet) speciaal onderwijs.

Caribisch Nederland

De conceptkerndoelen gelden in basis voor zowel Europees Nederland als Caribisch Nederland. Na oplevering van de eerste concepten verdienen de contextuele component en de verschillende t.a.v. Europees Nederland en Caribisch Nederland aandacht. Dat geldt allereerst voor de leergebieden die al gestart zijn, waarbij taal (Nederlands, Engels, Papiaments en andere talen) en burgerschap expliciete aandacht en aanpassingen vragen. Deze aanpassingen moeten op lokaal niveau worden besproken en geduid. Hiervoor is (lokale) kennis en expertise van Caribisch Nederland nodig, zodat kerndoelen passend zijn en er draagvlak is voor deze doelen. Dit wordt na oplevering van de eerste conceptdoelen in gang gezet door SLO.

Voor de leergebieden waarbij in mindere mate, of helemaal geen contextuele component speelt, is de verwachting dat de kerndoelen voor Europees Nederland een-op-een overgenomen kunnen worden voor Caribisch Nederland, maar dit wordt door SLO gecontroleerd voordat de kerndoelen definitief worden gemaakt.

Planning en vervolgstappen

Het actualisatieproces door de kerndoelenteams start voor de zomer van 2023, zodat de kerndoelenteams aan het begin van schooljaar 2023-2024 operationeel zijn. Het doorlopen van de stappen in het bijstellingstraject (zie paragraaf 3) omvat 12 – 14 maanden vanaf de startbijeenkomst.

SLO levert de conceptkerndoelen op aan de minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs begin schooljaar 2024/2025. Het werk van de teams is hiermee afgerond. De conceptkerndoelen zullen vervolgens tijdens de zogenaamde fase van beproeven, op verwachte bruikbaarheid (uitvoerbaarheid) worden geëvalueerd in de schoolpraktijk. De doorlooptijd van die fase omvat naar verwachting een schooljaar.

Op basis van het tijdens de fase van beproeven ontwikkelde en geselecteerde voorbeeldmateriaal (eerste voorbeelden van leerlijnen en mogelijke andere illustraties), worden ondersteunende uitwerkingen ontwikkeld ten behoeve van de daaropvolgende implementatie.

Bijlage I. Rationale van het funderend onderwijs

De rationale geeft een beschrijving van waartoe onderwijsactiviteiten in het funderend onderwijs dienen. De rationale vervult twee functies. Ten eerste geeft een rationale een kader waarmee keuzes gemaakt kunnen worden binnen de bijstelling van het formele landelijke curriculum. Ten tweede biedt de rationale een kader waarmee scholen onderwijsactiviteiten kunnen vormgeven. De rationale borgt een brede benadering van onderwijs.

De drie doeldomeinen als basis

Het funderend onderwijs heeft een belangrijke functie in het toerusten van de nieuwe generatie voor de huidige en toekomstige samenleving. Het beoogt alle leerlingen, ongeacht hun potentie, interesse, ambitie of achtergrond, gelijke kansen te bieden om kennis, vaardigheden en houdingen te ontwikkelen en doelen te bereiken. Dit komt tot uitdrukking in drie doeldomeinen waarop het funderend onderwijs gericht is: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. De school heeft als opdracht om aan deze doeldomeinen te werken:

Kwalificatie

Het onderwijs heeft de opdracht om leerlingen te onderwijzen in basiskennis en -vaardigheden, waarmee alle leerlingen hun potentieel kunnen realiseren en wat leerlingen nodig hebben voor toekomstige studies en de uitoefening van toekomstige beroepen.

Socialisatie

Het onderwijs heeft de opdracht om leerlingen bekend te maken en te verbinden met culturen, tradities en praktijken in de samenleving, waaronder democratische normen en waarden.

Persoonsvorming

Het onderwijs heeft de opdracht om leerlingen ervaringen te bieden die aanzetten tot nadenken over henzelf als persoon in de wereld.

In goed onderwijs zijn deze drie doeldomeinen onderling verbonden en altijd tegelijkertijd aan de orde. Binnen het funderend onderwijs kan hierop verschillende manieren invulling aan worden gegeven, maar altijd binnen de kaders van de democratische rechtsstaat. Veranderingen in de samenleving bepalen de visie op wat een leerling in de toekomst nodig heeft. Dat maakt systemisch bijstellen van het curriculum noodzakelijk, maar altijd met oog voor de brede functie van het onderwijs.

Een dergelijk breed, inclusief en gevarieerd curriculum wordt geformaliseerd in kerndoelen en eindtermen. Hierin komt tot uiting het *recht* van alle leerlingen om in aanraking te komen met een onderwijsaanbod dat hun eigen horizon overstijgt of waar ze van huis uit niet automatisch toegang toe hebben. Hierin komt daarnaast tot uiting de *plicht* van het onderwijs om leerlingen in aanraking te brengen met thema's en vraagstukken waartoe zij zich moeten verhouden in de huidige democratische samenleving. In aansluiting hierop moet het curriculum recht doen aan de diversiteit aan identiteiten van de leerlingenpopulatie.

Bijlage II. Overzicht moties

248	31-5-2021	Azarkan	verzoekt de regering, er blijvend op toe te zien dat mensenrechten en antidiscriminatie, alsmede de bestrijding van moslimhaat en antisemitisme, een herkenbaar en belangrijk onderdeel vormen van de nog te ontwikkelen kerndoelen voor burgerschap en dat dit breed en stevig verankerd wordt in het onderwijs,
35565-3	11-5-2021	Michon (VVD)	verzoekt de regering, een verkenning uit te voeren in samenwerking met het Rode Kruis en verschillende onderwijspartijen, zoals de VO-raad en docentenvakgroepen, om te bezien op welke manier EHBO-kennis en vaardigheden op korte termijn het beste overgebracht kan worden binnen het voortgezet onderwijs en de Kamer hierover voor de zomer van 2021 te informeren,
35591-9	10-feb-21	Lacin (SP)	verzoekt de regering, in samenspraak met relevante partijen zoals docenten en de VO-raad te kijken of verkeersveiligheid voldoende aan bod komt in het voortgezet onderwijs en waar meer ondersteuning nodig is op dit gebied
35352-20	9-nov-20	Rog (CDA) Van Meenen (D66)	spreekt uit dat, naast de brede burgerschapsopdracht van het onderwijs, de kenniscomponent over democratie en rechtsstaat een sterkere positie moet krijgen in het voortgezet onderwijs, bijvoorbeeld door het vak geschiedenis en staatsinrichting en/of maatschappijleer/maatschappij-kunde over meerdere schooljaren, meerdere uren per week te verplichten, waarbij deze lessen door gekwalificeerde leraren worden gegeven en in ieder geval het thema «democratie en rechtstaat» voor alle leerlingen een volwaardig onderdeel van het examen zal worden;
30420-345	2-11-2020	Van Dijk (SP) Bergkamp (D66) El Yassini (VVD) Van den Berghe (GL) Van den Hul (PvdA)	constaterende dat circa 15% van de scholen geen aandacht besteedt aan seksuele diversiteit; verzoekt de regering voor het eind van het jaar concrete maatregelen te treffen tegen scholen die zich hieraan onttrekken,
30950-196	1-7-2020	Jetten (D66) en Azarkan (DENK)	verzoekt de regering, er blijvend op toe te zien dat mensenrechten en antidiscriminatie een herkenbaar en belangrijk onderdeel vormen van de nieuwe kerndoelen van het basis- en voortgezet onderwijs en dit breed en stevig verankerd dient te worden in het onderwijs
533	23-6-2020	Van den Hul (PvdA) Westerveld (GL) Van Raan (PvdD)	verzoekt de regering om bij de nadere uitwerking van de kerndoelen voor p.o. en vo ook voorstellen op te nemen over hoe racisme, discriminatie, koloniaal verleden en migratiegeschiedenis stevig verankerd worden in het curriculum.
31293-522	16-6-2020	Van Meenen Rog (CDA)	Verzoekt de regering bij de verbetering van het curriculum eerste en hoogste prioriteit te geven aan de basiskennis en -vaardigheden Nederlands, rekenen/wiskunde, Engels en burgerschap.
523	16-6-2020	Westerveld (GL) Van den Hul (PvdA)	verzoekt de regering te zorgen dat leraren en scholen bij het ontwikkelen van nieuwe kerndoelen en eindtermen stevig betrokken blijven, en daarvoor de benodigde ondersteuning en middelen beschikbaar te stellen; verzoekt de regering tevens om heldere afspraken te maken met de vertegenwoordigers van leraren en vakverenigingen over hun betrokkenheid bij het proces en bij de wetenschappelijke curriculumcommissie.
529	16-6-2020	Van Raan (PvdD)	verzoekt de regering te onderzoeken op welke wijze het beste tegemoet kan worden gekomen aan de behoefte van leraren omtrent kennis en lesmaterialen rondom duurzaamheid; verzoekt de regering tevens de samenwerkende non-profitorganisaties voor duurzaam onderwijs te betrekken bij dit onderzoek.

530	16-6-2020	Van Raan (PvdD)	verzoekt de regering in het vervolgtraject van de curriculumherziening voldoende middelen, tijd, ruimte en professionaliseringsmogelijkheden ter beschikking te stellen aan het onderwijsveld.
535	16-6-2020	Bruins (CU)	verzoekt de regering ook in het vervolgtraject vakverenigingen sterk te betrekken.
31293-535	17-6-2019	Van Meenen (D66) Kwint (SP)	Stel een beoordelingskader op voor curriculum.nu vanuit het perspectief van leren lezen, schrijven en rekenen (met name met het oog op kwetsbare leerlingen).
20454-142	28-1-2019	Renkema (GL)	verzoekt de regering, op korte termijn de koloniale geschiedenis van Nederlands-Indië als onderwerp onder de aandacht te brengen van de onderwijsorganisaties en de relevante ontwikkelteams die zich bezighouden met het curriculum van het basis- en voortgezet onderwijs.
28760-72	3-6-2018	Van den Hul (PvdA) Wiersma (VVD)	verzoekt de regering om, met betrokken partijen afrekenbare ambities te formuleren voor de aanpak van de achterblijvende leesvaardigheid onder scholieren,
31293-365	20-4-2017	Bruins (CU) Bisschop (SGP) Rog (CDA) Beertema (PVV)	Roept de regering op om in de curriculumherziening expliciet na te streven dat toekomstige kerndoelen helder maken wat leerlingen moeten kennen en kunnen, en zich daar strikt toe te beperken, zodat scholen meer houvast krijgen in welke kennis en vaardigheden de leerlingen moeten hebben.
31293-366	20-4-2017	Bruins (CU) Bisschop (SGP) Rog (CU) Beertema (PVV)	Roept de regering op om in de curriculumherziening expliciet na te streven dat toekomstige kerndoelen helder maken wat leerlingen moeten kennen en kunnen, en zich daar strikt toe te beperken, en ook in nadere uitwerking van die kerndoelen in leerlijnen te voorkomen dat leerstijlen, pedagogische visies of leermethoden worden voorgeschreven, in het bijzonder voor het rekenonderwijs.
31293-369	20-4-2017	Westerveld (GL)	verzoekt de regering, in het vervolgtraject van het komen tot een herziening van het onderwijscurriculum te waarborgen dat er voldoende organisaties, leraren en wetenschappers worden betrokken met kennis omtrent duurzaamheid, en specifiek daarbij gebruik te maken van de reeds aanwezige kennis over duurzaamheid in het onderwijs,
31293-299	15-3-2016	Bruins (CU) Ypma (PvdA) Straus (VVD) Rog (CDA)	verzoekt de regering, bij de verdere uitwerking van onderwijs2032 praktische vaardigheden in het primair onderwijs en het opleiden van vakmensen in het vmbo en het praktijkonderwijs nadrukkelijk vorm te geven in samenwerking met leraren, scholen in het vakonderwijs, het bedrijfsleven en maatschappelijke partners,

verzoekt de regering, bij de herziening van de kerndoelen recht te doen aan de bijzondere status van het Nederlands als eigen taal, basisscholen vrijheid te laten behouden wanneer zij beginnen met onderwijs in het Engels – met inachtneming van een nader te bepalen eindniveau – en meer oog te hebben voor de beheersing van grenstalen;

31293-302 15-3-2016 Bisschop (SGP)
Rog (CDA)
Bruins (CU)
Straus (VVD)
Ypma (PvdA)

verzoekt de regering tevens onderzoek te laten doen naar manieren om Engels en grenstalen te leren op een manier die bijdraagt aan het versterken van het Nederlands, vooral ook bij leerlingen met een taalontwikkelingsachterstand, en het Ontwerpteam 2032 te verzoeken dit onderzoek te vertalen naar wijzen waarop ook leerlingen met een taalontwikkelingsachterstand in staat gesteld worden het eindniveau voor Nederlands, Engels en de grenstalen te realiseren,

34000-46 30-10-2014 Ouwehand (PvdD) c.s.

verzoekt de regering, te onderzoeken hoe duurzame ontwikkeling op integrale wijze in het Nederlandse onderwijs gefaciliteerd zou kunnen worden, gebruik makend van de reeds aanwezige kennis binnen de onderwijssector en in het buitenland, en met een voorstel hierover naar de Kamer te komen,